

เอกสารประกอบการพิจารณาคัดเลือก ผลงานการปลูกหญ้าแฝกดีเด่น ปี พ.ศ. ๒๕๕๕

ประเภท : เกษตรกร
(นายสำเร็จ คำมา)

พื้นที่ดำเนินการ
บ้านวังหัวดอย หมู่ที่ ๒ ตำบลน้ำหมัน อำเภอท่าปลา
จังหวัดอุตรดิตถ์

สถานีพัฒนาที่ดินอุตรดิตถ์ สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๘
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

**ผลงานการปลูกหญ้าแฝกประเภทเกษตรกร
ของนายสำเร็จ คำมา
บ้านวังหัวดอย หมู่ที่ ๒ ตำบลน้ำหมั้น อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์**

นายสำเร็จ คำมา เกษตรกรบ้านวังหัวดอย ตำบลน้ำหมั้น อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ มีพื้นที่อยู่ในเขตที่เสี่ยงต่อกัดดินถล่ม เนื่องจากสภาพภูมิประเทศมีความลาดชันสูง ประกอบกับพื้นที่ใกล้เคียงประสบปัญหาดินถล่มอย่างรุนแรง จึงมีความตื่นตัวในการป้องกันภัยพิบัติดังกล่าว โดยการติดตามข่าวสารถึงวิธีการในการป้องกันแก้ไขจากสื่อทั้งจากโทรทัศน์ วิทยุ ตลอดจนการศึกษาดูงานการดำเนินงานของสถานีพัฒนาที่ดินอุตรดิตถ์ ที่ดำเนินการจัดทำคูรับน้ำรอบเขาในพื้นที่ใกล้เคียง จนได้รับรู้ถึงประโยชน์ของการจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ จึงได้อาสาให้ใช้พื้นที่ของตนเองเพื่อดำเนินงานจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำเป็นตัวอย่างแก่เกษตรกรรายอื่นๆ และต่อมาจึงดำเนินการปลูกหญ้าแฝกเพิ่มเติมตามแนวขอบคูรับน้ำรอบเขา เพื่อให้ระบบมีความสมบูรณ์มากขึ้น โดยการใช้กล้าหญ้าแฝกพันธุ์ศรีลังกา จำนวนทั้งสิ้นประมาณ ๘ หมั่นกล้า ปลูกในระยะห่างต้น ๕ เซนติเมตร ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๔๐ ไร่

จากการดำเนินการดังกล่าว ก่อให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ได้แก่

๑. เดิมพื้นที่มีการกัดเซาะหน้าดิน เป็นร่องลึกในฤดูฝน หลังจาการทำการระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ และปลูกหญ้าแฝกแล้ว การกัดเซาะหน้าดินลดน้อยลงมาก
๒. สภาพพื้นที่ที่มีความชุ่มชื้นมากขึ้น ทำให้พืชที่ปลูก เช่นมะม่วงหิมพานต์ มีการเจริญเติบโต และมีใบเขียวเข้มตลอดทั้งปี บ่อน้ำซับที่เคยมีน้ำไหลในช่วงฤดูฝนและต่อเนื่องหลังฝนหยุดตกเพียง ๒ เดือน ก็สามารถให้น้ำได้ตลอดทั้งปี
๓. ประสิทธิภาพการใช้ปุ๋ยดีขึ้น จากเดิมที่ปุ๋ยจะถูกน้ำพัดพาลงมาสู่ด้านล่าง ทำให้พืชที่อยู่ด้านบนแสดงอาการขาดธาตุอาหาร แต่พืชที่อยู่ด้านล่างกลับได้รับปุ๋ยในปริมาณที่มากเกินไป และบางส่วนอาจถูกพัดพาออกไปจากพื้นที่
๔. ดินมีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้น สืบเนื่องจากความชื้นที่เพิ่มขึ้น ซึ่งเกิดจากการตัดใบหญ้าแฝกคลุมโคนต้นไม้ผล และคลุมดินในบริเวณทั่วไป ทำให้มีการเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดิน
๕. สภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น มีความชุ่มชื้นจากความเขียวของใบหญ้าแฝกในพื้นที่
๖. นอกจากนี้ยังมีการใช้ประโยชน์จากใบหญ้าแฝกเพื่อเป็นอาหารเลี้ยงวัว และตัดใบทำหลังคาโรงเรือน

ปัจจุบัน พื้นที่ของนายสำเร็จ คำมา เป็นพื้นที่สำหรับการศึกษาดูงานในเรื่องการดำเนินการอนุรักษ์ดินและน้ำรวมถึงการปลูกหญ้าแฝก ในพื้นที่ที่มีความลาดชัน เสี่ยงต่อการเกิดดินถล่ม โดยมีเกษตรกรเข้ามาขอคำแนะนำถึงวิธีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และนำไปดำเนินการในพื้นที่ของตนเองหลายราย

สารบัญ

	หน้า
๑. ข้อมูลเกษตรกร	๑
๒. พื้นที่ดำเนินการ	๑
๓. วัตถุประสงค์ในการปลูกหญ้าแฝก	๑
๔. สภาพทั่วไปของพื้นที่	๒
๕. ลักษณะดิน และการใช้ประโยชน์ที่ดิน	๒
๖. สภาพปัญหา ความสำคัญของพื้นที่	๒
๗. แนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาพื้นที่	๒
๘. วิธีการดำเนินงานปลูกหญ้าแฝก	๓
๙. ผลการดำเนินงาน และประโยชน์ต่อพื้นที่	๔
๑๐. ความยั่งยืนของเกษตรกรในการใช้ประโยชน์หญ้าแฝก	๕
๑๑. ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ	๕
๑๒. ผู้รับผิดชอบ	๕
๑๓. ภาคผนวก	๖

๑. ข้อมูลเกษตรกร

ชื่อ-นามสกุล	นายสำเริง คำมา
วัน-เดือน-ปีเกิด	๘ พฤษภาคม ๒๕๔๔ อายุ ๖๑ ปี
ที่อยู่ บ้านเลขที่	๓ บ้านวังหัวดอย หมู่ที่ ๒ ตำบลน้ำหมัน อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ โทรศัพท์ ๐๘๗-๒๐๕๐๗๕๗
ระดับการศึกษา	กศน ประชาอุทิศ ท่าปลา ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖
สถานภาพครอบครัว อาชีพ	สมรสกับนางบุปผา คำมา มีบุตรชาย ๑ คน ประกอบอาชีพรับราชการตำรวจ เกษตรกรรวมทั้งด้านการปศุสัตว์ และปลูกพืช ปศุสัตว์ที่ดำเนินการ ประกอบด้วย วัว ๘ ตัว พืชที่ปลูกได้แก่ มะม่วงหิมพานต์ ไม้ผล ข้าว กล้ายน้ำว่า สัก และกระถินเทพา จำนวนพื้นที่ทำการเกษตรทั้งสิ้น ประมาณ ๗๐ ไร่

๒. พื้นที่ดำเนินการ	บ้านวังหัวดอย หมู่ที่ ๒ ตำบลน้ำหมัน อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ครอบคลุมพื้นที่ที่ปลูกหญ้าแฝก ๔๐ ไร่ พิกัด E ๖๓๖๔๒๒ N ๑๙๖๖๑๙๐
---------------------	---

๓. วัตถุประสงค์ในการปลูกหญ้าแฝก

- ๓.๑ เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดินและลดการไหลบ่าของน้ำฝน
- ๓.๒ เพื่อลดการสูญเสียธาตุอาหารพืชจากการใส่ปุ๋ย
- ๓.๓ เพื่อรักษาความชุ่มชื้นให้กับต้นไม้ที่ปลูก
- ๓.๔ เพื่อลดปริมาณของตะกอนดินที่ไปทับถมบนพื้นที่นาของเพื่อนบ้านที่อยู่ต่ำกว่า
- ๓.๕ เป็นจุดสาธิตการจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำโดยใช้หญ้าแฝกปลูกขวางความลาดเทของพื้นที่ร่วมกับวิธีกล เป็นจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีเกี่ยวกับการปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำของชุมชนที่ทำการเกษตรในพื้นที่ภูเขาในอำเภอท่าปลา นักเรียน นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป

๔. สภาพทั่วไปของพื้นที่

สภาพภูมิประเทศ พื้นที่ดำเนินการอยู่ในพื้นที่บ้านวังหัวดอย ตำบลน้ำหมัน เป็นเนินเขาขนาดเล็ก มีความสูงจากระดับทะเลปานกลางประมาณ ๒๕๐ เมตร มีระดับความลาดชันประมาณ ๓๕ เปอร์เซ็นต์ ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยตลอดปีเท่ากับ ๑,๔๕๑.๓๒ มิลลิเมตร จำนวนวันที่ฝนตก ๑๑๗ วัน/ปี เดือนที่มีฝนตกมากที่สุดคือเดือนสิงหาคม มีปริมาณฝนเฉลี่ยเท่ากับ ๒๘๗.๖๘ มิลลิเมตร เดือนธันวาคมเป็นเดือนที่แห้งแล้งที่สุด โดยมีปริมาณฝนตกเท่ากับ ๑.๙๙ มิลลิเมตร สภาพอากาศร้อนชื้น อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี ๒๘.๓๔ องศาเซลเซียส เดือนที่ร้อนที่สุดคือเดือนเมษายน มีอุณหภูมิเฉลี่ย ๓๑.๐๕ องศาเซลเซียส เดือนที่มีอากาศหนาวเย็นที่สุดในรอบปีคือเดือนมกราคม มีอุณหภูมิเฉลี่ย ๒๔.๙๖ องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ เฉลี่ยตลอดปีเท่ากับ ๖๙.๔๘ เปอร์เซ็นต์ โดยเดือนกุมภาพันธ์ เป็นเดือนที่ความชื้นสัมพัทธ์ต่ำสุดคือ ๖๐.๖๕ เปอร์เซ็นต์ และเดือนสิงหาคมเป็นเดือนที่มีความชื้นสัมพัทธ์สูงสุดคือ ๗๘.๔๒ เปอร์เซ็นต์ แหล่งน้ำที่ใช้ในพื้นที่เป็นบ่อน้ำซึมขนาดเล็ก

๕. ลักษณะดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ทรัพยากรดิน

สามารถจำแนกทรัพยากรดินในพื้นที่ของนายสำเร็จ คำมา ได้เป็นกลุ่มชุดดินที่ ๔๗ ซึ่งมีลักษณะเป็นกลุ่มชุดดินที่เป็นดินเหนียวตื้น ถึงชั้นหินพื้น ที่เกิดจากการสลายตัวผุพังอยู่กับที่หรือเคลื่อนย้ายมาในระยะทางไม่ไกลนักของวัสดุเนื้อละเอียด มีสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดจนถึงเนินเขา มีการระบายน้ำดีถึงดีปานกลาง ความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติต่ำ

สภาพการใช้ที่ดิน

สภาพการใช้ที่ดิน ๔๐ ไร่ ของนายสำเร็จ คำมา ได้ดำเนินการปลูกมะม่วงหิมพานต์ จำนวน ๓๐๐ ต้น กล้วยน้ำว้า ประมาณ ๓๐๐ ต้น สัก ประมาณ ๑๐๐ ต้น กระถินเทพา ประมาณ ๑๐๐ ต้น ญาธรรมชาติ เพื่อเลี้ยงวัว ๘ ตัว

๖. สภาพปัญหา ความสำคัญของพื้นที่

เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของบ้านวังหัวดอย หมู่ที่ ๒ ตำบลน้ำหมัน อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงและพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรจะเป็นพื้นที่ ๆ มีความลาดชัน ที่เสี่ยงต่อการชะล้างพังทลายของดินและดินถล่ม การใช้ประโยชน์ที่ดินดั้งเดิมเป็นการปลูกพืชไร่ และขาดการอนุรักษ์ดินและน้ำที่ถูกต้องเหมาะสมกับพื้นที่ ทำให้เกิดปัญหาการชะล้างพังทลายอย่างรุนแรง และดินถล่มสร้างความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สิน และสภาพแวดล้อม

๗. แนวทางการแก้ไขพัฒนาพื้นที่

(๑) สถานีพัฒนาที่ดินอุตรดิตถ์ กรมพัฒนาที่ดินเข้าดำเนินการก่อสร้างระบบอนุรักษ์ดินและน้ำโดยทำคันคูรับน้ำรอบเขา (คันดินแบบที่ ๕) โดยใช้ระยะห่างระหว่างแถว ๘ เมตร ระยะในแนวตั้ง (VI.) ประมาณ ๑.๕ เมตร เพื่อปลูกไม้ผล

(๒) เกษตรกรดำเนินการปลูกหญ้าแฝกตามขอบคันคูรับน้ำรอบเขาในพื้นที่จัดทำการอนุรักษ์ดินและน้ำ โดยปลูกเป็นแถวตามแนวขอบคันดินระยะห่างระหว่างต้น ๕ เซนติเมตร เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดินและช่วยรักษาความชุ่มชื้นให้กับพืชที่ปลูกอีกทั้งช่วยปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น

๘. วิธีการดำเนินงานปลูกหญ้าแฝก

๘.๑ ช่วงเวลาที่ปลูก-ระยะเวลาดำเนินการ

เดือนพฤษภาคม ๒๕๕๒

๘.๒ พันธุ์หญ้าแฝกที่ปลูก-ความเหมาะสม

โดยขอคำแนะนำและพันธุ์หญ้าแฝกจากสถานีพัฒนาที่ดินอุตรดิตถ์ ซึ่งแนะนำให้ใช้หญ้าแฝกพันธุ์ศรีลังกา เป็นพันธุ์แฝกกลุ่ม เจริญเติบโตได้ดีในสภาพพื้นที่เป็นดินลูกรัง อากาศหนาวเย็น มีความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้ดีเจริญเติบโตค่อนข้างรวดเร็วและเป็นพันธุ์ที่เจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

๘.๓ จำนวนกล้า ๘๐,๐๐๐ กล้า

๘.๔ วิธีการปลูก

ปลูกตามขอบคันคูรับน้ำรอบเขาในพื้นที่จัดทำกรอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อป้องกันการพังทลายของดิน ปลูกเป็นแถวตามแนวขอบคันดินระยะห่างระหว่างต้น ๕ เซนติเมตร หลังจากปลูกหญ้าแฝกในระยะแรกฝนทิ้งช่วงจึงทำการรดน้ำเพื่อให้หญ้าแฝกเจริญเติบโตอยู่รอดได้สูง มีอัตราการรอดตายมากกว่า ๘๕ เปอร์เซ็นต์ หมั่นดายหญ้าและวัชพืชที่จะขึ้นปกคลุมหญ้าแฝก เมื่อหญ้าแฝกเจริญเติบโตทำการตัดใบหญ้าแฝกให้มีความสูงประมาณ ๑ ฟุต เพื่อเร่งให้หญ้าแฝกมีการแตกกอเร็วขึ้น โดยตัดปีละ ๑ ครั้ง ส่วนการตัดให้ชิดโคนเพื่อการทำสาวให้กับหญ้าแฝก จะตัดปีละ ๒ ครั้ง และนำใบหญ้าแฝกมาปกคลุมบริเวณแนวหญ้าแฝก โคนต้นมะม่วงหิมพานต์ และไม้ผลอื่นๆ เพื่อรักษาความชุ่มชื้นและลดการไหลบ่าของน้ำ และเป็นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดิน นอกจากนี้ยังนำใบหญ้าแฝกไปใช้เป็นอาหารเลี้ยงวัวอีกด้วย

ปลูกตามขอบคันคูรับน้ำรอบเขา

ตัดใบหญ้าแฝกให้มีความสูงประมาณ ๑ ฟุต เพื่อเร่งให้หญ้าแฝกมีการแตกกอเร็วขึ้น

นำใบหญ้าแฝกมาปกคลุมบริเวณแนวหญ้าแฝกและโคนต้นมะม่วงหิมพานต์

๙. ผลการดำเนินงาน และประโยชน์ต่อพื้นที่

จากการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่เกษตรของนายสำเริง คำมา ปรากฏว่า สามารถลดการชะล้างพังทลายของดิน เก็บรักษาความชื้น และธาตุอาหารเอาไว้ในพื้นที่ ทำให้พืชหลักที่ปลูกร่วมด้วย เช่นมะม่วงหิมพานต์ มีการเจริญเติบโตดี ใบมีความเขียวทั้งปี แตกต่างจากการไม่ปลูกหญ้าแฝกอย่างชัดเจน ซึ่งการปลูกหญ้าแฝกของนายสำเริง คำมา จะได้ประโยชน์ทั้งด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ การเก็บรักษาความชุ่มชื้นในดิน และยังเป็นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดินจากการนำใบหญ้าแฝกที่ตัดไปคลุมดิน จนเป็นปุ๋ยหมักต่อไป นอกจากนี้ยังเห็นได้ชัดว่า เมื่อมีการดำเนินการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ ทำให้บ่อน้ำซับมีน้ำไหลออกมาให้ใช้ได้ตลอดทั้งปี ทั้งที่เดิมมีน้ำไหลออกมาได้เพียง ๒ เดือนหลังฝนหยุดตกเท่านั้น จากประโยชน์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว ทำให้พื้นที่ของนายสำเริง คำมา เป็นพื้นที่ที่เกษตรกรในพื้นที่ เข้ามาศึกษาหาความรู้ จนถือเป็นแปลงตัวอย่างของการปลูกหญ้าแฝกให้กับเกษตรกรในพื้นที่อำเภอท่าปลา และพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งทำการเกษตรในพื้นที่ภูเขาที่มีความลาดชันมาศึกษาดูงานและนำไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเองต่อไป

๑๐. ความยั่งยืนของเกษตรกรในการใช้ประโยชน์หญ้าแฝก

จากการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่เสี่ยงภัยต่อดินถล่มของนายสำเริง คำมา ในเขตพื้นที่ตำบลน้ำหมัน อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ทำให้เกษตรกรในพื้นที่ได้ทราบถึงประโยชน์ของหญ้าแฝกในการป้องกันการพังทลายของดิน รักษาความชุ่มชื้นและธาตุอาหารให้กับต้นไม้ที่ปลูก และเป็นจุดศูนย์กลางการปลูกหญ้าแฝกให้กับเกษตรกรและนักเรียนและผู้สนใจเป็นอย่างมาก และเกษตรกรที่เห็นตัวอย่างแล้ว ได้นำเอาไปปลูกในพื้นที่ของตนเองด้วย โดยเกษตรกรเจ้าของพื้นที่บางรายมาขอพันธุ์หญ้าแฝกที่สถานีพัฒนาที่ดินอุตรดิตถ์เพื่อนำไปปลูกในพื้นที่ของตนโดยมีหมอดินอาสาในพื้นที่อำเภอท่าปลาซึ่งผ่านการอบรมและดูงานในพื้นที่ปลูกหญ้าแฝกแล้วเป็นเครือข่ายในการขับเคลื่อนการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

๑๑. ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ

๑๑.๑. หญ้าแฝกพันธุ์ศรีลังกาที่ปลูก โดนเพลี้ยแป้งเข้าดูดน้ำเลี้ยง โดยเฉพาะในช่วงที่หญ้าแฝกมีการเจริญเติบโตแตกใบอ่อน ทำให้ต้นโทรม นายสำเริง แก้ไขปัญหาโดยการตัดใบที่มีเพลี้ยแป้งแล้วนำไปเผาทำลาย ทำให้สามารถควบคุมการแพร่ระบาดไม่ให้รุนแรงเพิ่มขึ้น

๑๑.๒ ในช่วงเริ่มต้นของการปลูก ต้องมีการรดน้ำช่วยเหลือหญ้าแฝกบ้าง เนื่องจากปริมาณน้ำฝนมีการกระจายไม่สม่ำเสมอ เกิดการทิ้งช่วง แต่พื้นที่เป็นที่สูงชันจึงเป็นอุปสรรคในการนำน้ำขึ้นไปรดให้กับหญ้าแฝก

๑๒. ผู้รับผิดชอบ

- นายสมบุรณ์ ธิจันทร์ ตำแหน่ง นักวิชาการเกษตรชำนาญการ

หมายเลขโทรศัพท์ ๐๘๑- ๙๖๑๔๑๐๙

ผู้ร่วมงาน นายชาติรี โชตยันตร ตำแหน่ง นักวิชาการเกษตร

ภาคผนวก

๑. แผนผังของพื้นที่ดำเนินการ

